

Meerderheidsrapport 5 van commissie 4 inzake de ‘impasse’ (9.18 § 2.3.1, 2.3.2 en 3.2)

1. Inleiding

5 De meerderheid van commissie 4 biedt u dit rapport aan als een vervolg op rapport 1 van onze commissie (9.18/20-23) dat op 12 november 2019 ter synode is besproken. Dat leverde zo'n twintig bijdragen van afgevaardigden op. De inbreng van de sprekers was heel divers, net als de voorkeur die door sommigen voor één van de oplossingsrichtingen van deputaten eenheid werd uitgesproken. In feite zette deze bespreking alleen maar een streep
10 onder de ‘impasse’ waarin we als kerken zijn terechtgekomen, en die eerst en vooral een intern kerkelijk probleem is.

Hoezeer we de inbreng van de vele sprekers ook waarderen, nieuwe gezichtspunten die een weg uit de impasse wezen, kwamen eigenlijk niet naar voren. Vervolgens zijn we als
15 commissie verdergegaan met ons werk. We hebben met elkaar diepgaand over de problematiek doorgesproken, maar hebben ook met andere gremia vergaderd: met vertegenwoordigers van DOE, deputaten eenheid en deputaten kerkorde en kerkrecht.

Medio december hebben we als commissie geconcludeerd dat ook de visies binnen de
20 commissie dermate uiteenlopen, dat het helaas niet mogelijk is om u, zoals dat in de eerste drie rapporten nog wel gelukt was, met één rapport te dienen. Hoe betreurenswaardig het ook is dat we als commissie ten aanzien van bovenstaande zaken niet als uit één mond kunnen spreken, verklaarbaar is het wel. Het toont slechts aan dat de commissie kennelijk uit de volle breedte van de kerken is samengesteld. In toenemende mate is gebleken dat er
25 in onze kerken sprake is van verschillende visies op zaken als het verstaan van de Heilige Schrift, het beleven van kerkelijke eenheid, de ethiek en de toepassing van de kerkorde. Dat is vrijwel overal merkbaar, plaatselijk, op de classes, in deputaatschappen en ter synode. En dus ook in commissie 4.

30 2. De blik naar binnen

Op zich is verscheidenheid binnen de kerk niet per se iets om verdrietig van te worden. Er mag iets in gezien worden van de veelkleurigheid van het werk van Gods Geest, Die in de herschepping minstens zo creatief blijkt te zijn als in de schepping. De wijze waarop onze kerken sinds het voortbestaan in 1892 elkaar hebben vastgehouden, gedragen en soms ook
35 verdragen, mag ook tot dankbaarheid stemmen. Binnen het palet van de gereformeerde gezindte in ons land zijn we feitelijk het enige kerkverband dat in meer dan een eeuw geen landelijke scheuring heeft meegemaakt.

Zolang er sprake was van verschillen die de kerken niet wegvoeren van het fundament van
40 Schrift en belijdenis, bleek de bereidheid elkaar vast te houden groot te zijn. De ontwikkelingen binnen en buiten onze kerken hebben zich de laatste tijd toegespitst op zaken die voor het besef van velen in onze kerken niet alleen het Schriftverstaan maar ook het Schriftgezag raken: de visie op vrouw en ambt en op praktiserende homoseksuelen. De meerderheid van uw commissie is van mening dat in deze kwesties het gezag van de
45 Heilige Schrift in het geding is. Dat raakt het wezen van de kerk en vervolgens ook het bestaansrecht van ons kerkverband.

Zowel op de bezinningsdag in oktober als daarna is door synodeleden de mogelijkheid geopperd om ons kerkverband maar op te heffen en aansluiting te zoeken bij de PKN.
50 Anderen hebben gesuggereerd dat we wellicht naar een andere manier van kerkelijk

samenleven moeten gaan, vergelijkbaar met dat van de PKN of eventueel van de NGK, met de nodige ruimte voor gemeenten die zich niet geheel conformeren aan de lijn van het landelijke kerkverband. Wij zijn van mening dat dit niet de geboden weg is. Sterker nog, wij zien het als een verleiding om in de huidige problematiek niet principieel maar slechts op een pragmatische manier leiding te geven aan het kerkverband. Onze eerste en belangrijkste zorg dient te zijn: zijn en blijven we als kerken gehoorzaam aan Gods Woord? Durven we ook in de 21^e eeuw de tijdgeest te weerstaan door ons te houden aan wat Gods Woord en Geest ons voorhouden?

10 We zijn er ons van bewust dat bovenstaande gedachten allereerst betrekking hebben op de binnenkerkelijke problematiek. Het is echter onze overtuiging dat over genoemde vragen in onze kerken allereerst duidelijkheid zal moeten worden geschapen om vervolgens helder te krijgen wat de Heere van ons vraagt in het zoeken van eenheid met andere kerken.

15 **3. De blik naar buiten**

De geschiedenis van het deputaatschap eenheid van onze kerken begint in 1947. De toenmalige synodecommissie die het instellen van dit deputaatschap bepleitte, noemde daarvoor drie motieven (Acta GS 1947, bijlage XX, blz. 101-102):

1. De uitspraak uit de Acte van Afscheiding of Wederkeer (1834): *‘gemeenschap te willen uitoefenen met alle ware Gereformeerde ledematen, en te willen verenigen met elke op Gods onfeilbaar Woord gegronde vergadering, aan wat plaats God dezelve ook verenigd heeft, betuigende dat wij ons in alles houden aan Gods heilig Woord en aan onze aloude formulieren van enigheid in alles op dat Woord gegrond’.*
2. ‘De profetische roeping onzer kerken’, niet alleen naar binnen maar ook naar buiten.
- 25 3. ‘De diepgaande strijd die gestreden wordt om de grondslagen van de Gereformeerde religie en belijdenis. Een nieuwe eenheidskoers, gedragen door ongereformeerde wijsgerig-theologische beschouwingen, zoekt de Gereformeerde belijdenis te ontkrachten en om te munten’.

30 Vanuit deze motivatie besloot de synode van 1947 tot instelling van ‘Deputaten voor contact met de Gereformeerde belijders’. Deputaten kregen opdracht om niet alleen met de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Gereformeerde Kerken in Nederland (onderhoudende art. 31 K.O.) in gesprek te gaan (die beiden om een dergelijk contact gevraagd hadden), maar om dit contact ook te zoeken ‘in dezelfde geest met kerken en

35 groepen, die de Gereformeerde belijdenis aanvaardden en van wie een verzoek alsvoren niet is ingekomen’.

Naar onze overtuiging dienen we het werk van deputaten nog altijd in bovenstaand licht te zien. Met dien verstande dat het derde motief dat indertijd aangedragen is om contact met andere kerken van gereformeerd belijden te zoeken een zekere begrenzing aanbrengt in het streven naar eenheid. Dat streven is een Bijbelse plicht, maar mag nooit ten koste gaan van het gehoorzamen aan de waarheid van Gods Woord.

40

Uitgerekend in het hogepriesterlijk gebed, waarin Christus zo nadrukkelijk spreekt over de eenheid van Zijn discipelen, klinkt ook de bede: ‘Heilig ze in Uw waarheid; Uw woord is de waarheid’ (Joh. 17:17). Ook vandaag moet gewaakt worden tegen ‘ongereformeerde wijsgerig-theologische beschouwingen’, die niet alleen de gereformeerde belijdenis ontkrachten maar ook het gezag van Gods Woord ondermijnen. Bovendien zou het gedogen van allerlei inzichten, die voortvloeien uit een nieuwe manier van Bijbellezen

45

(lees: nieuwe hermeneutiek¹), een breuk betekenen met de traditie van de kerk der eeuwen. Ook zou dit het zoeken van eenheid met hen die in de Acte van Afscheiding beoogd werden onder druk zetten.

- 5 Dat de GKv door het MVEA-besluit uit 2017 een deel van hun kerkelijke contacten kwijtgeraakt zijn, mag ons tot waarschuwing dienen². Wij wijzen daarbij ook op de woorden van de vrijgemaakt-gereformeerde prof. dr. J. van Bruggen die de synode van de GKv (in een advies dat hij in 2014 schreef) gewaarschuwd heeft voor de realiteit dat het hanteren van een nieuwe hermeneutiek op één specifiek punt onvermijdelijk tot gevolg
- 10 heeft dat ook op andere punten vroeg of laat een ‘wissel’ omgaat³. De zorg die prof. Van Bruggen verwoordt, is ook de onze. Met bovenstaande overwegingen in ons achterhoofd hebben we ons daarom over de huidige situatie gebogen.

4. De huidige problematiek rond de samenwerkingsgemeenten

- 15 De problematiek die via het rapport van deputaten eenheid op de synodetafel is terechtgekomen, concentreert zich op de verhouding tot de GKv en met name op de positie

¹ Wat we hiermee bedoelen en waarom we de ‘nieuwe hermeneutiek’ als een gevaar zien, willen we adstrueren met het volgende citaat: ‘Deze term is ontstaan doordat theologen bepaalde inzichten uit de moderne hermeneutiek overnamen en een plaats gaven in hun manier van Bijbellezen. Je zou kunnen zeggen dat er weer een beweging terug gemaakt werd ván de moderne hermeneutiek (waar het gaat om verstaan) náár het lezen van de Bijbel. En dan gaat het niet om het opstellen van regels (want dat hoorde tot de ‘oude’ hermeneutiek), maar om het benaderen van de Bijbel, op een nieuwe manier. Voor deze nieuwe manier maakt de nieuwe hermeneutiek gebruik van een belangrijke aanname of gedachte uit de moderne hermeneutiek (is dus: filosofie). Deze aanname heeft men als uitgangspunt genomen voor het lezen van de Bijbel. Om welke aanname uit de moderne hermeneutiek gaat het? Dat is de gedachte dat wij als mensen historisch bepaald zijn. De geschiedenis gaat aan ons vooraf en zo zijn we zelf onderdeel van de geschiedenis. Anders gezegd: als mensen zijn we kinderen van onze tijd met de (beperkte) blik die dat met zich mee brengt. Toegepast op de Bijbel betekent dit dat er sprake is van een kloof tussen de oude tekst en ons, veroorzaakt omdat wij in een andere tijd leven. De Bijbelschrijvers waren kinderen van hun tijd. Daarom moeten we hun teksten benaderen als tijdgebonden. In ieder geval hebben deze teksten niet ‘zomaar’ betekenis voor ons.’ Zie: <https://www.bezinningmvea.nl/entry/oude-of-nieuwe-hermeneutiek>).

² Zie: <https://www.rd.nl/kerk-religie/buitenlandse-zusterkerken-kritisch-op-koers-gereformeerde-kerken-vrijgemaakt-1.1623291>.

³ J. van Bruggen, Advies inzake op het rapport *Mannen en vrouwen in dienst van het evangelie*, 2014: ‘Wellicht hebben sommigen de illusie dat we alleen maar voor het onderwerp man/vrouw even afscheid kunnen nemen van enkele paulinische teksten. Meer niet, denkt u misschien. Maar dat is zeer ondoordacht. Er liggen minstens twee grote scheepswrakken op het strand die ons een baken in zee moesten zijn. Toen de (synodaal) Gereformeerde Kerken alle ambten openstelden voor de vrouw met een bijna vergelijkbare redenering als van uw deputaten, had men echt niet de bedoeling om daarmee de Schriftkritiek in te voeren of de Bijbel buiten werking te stellen. De verontwaardiging was dan ook groot toen prof. dr. H.M. Kuitert direct verklaarde dat zijn synode nu de Schriftkritiek had gelegaliseerd. Toch heeft hij gelijk gekregen: wat ondoordacht gedaan werd, heeft later velen berouwd. Ditzelfde proces heeft zich herhaald bij de Christian Reformed Churches. Ik weiger aan te nemen dat iemand van deputaten of van de synodeleden dit wil. Maar ik zeg wel: kijk naar die bakens en denk nog eens goed na! Dit wilt u toch niet?’ Dr. G.A. van den Brink heeft dezelfde zorg geuit in een kritische bespreking van de bundel ‘Gereformeerde Hermeneutiek vandaag’ in het Reformatorisch Dagblad van 28 september 2017. Zie: <https://www.rd.nl/boeken/gereformeerde-hermeneutiek-vandaag-begint-bij-de-mens-1.1432919>

van de samenwerkingsgemeenten. De vragen daaromtrent hebben zich in korte tijd vermenigvuldigd doordat een aantal samenwerkingsgemeenten eigenstandig is overgegaan tot het bevestigen van vrouwelijke ambtsdragers, d.w.z. zich geconformeerd hebben aan het vrijgemaakt-gereformeerde standpunt.

5

We hebben begrip voor de moeilijke positie van de samenwerkingsgemeenten. Zij zijn door onze synoden in de achterliggende decennia gefaciliteerd bij en gestimuleerd tot een proces van steeds verdergaande samenwerking. Daarbij werd echter in toenemende mate een discrepantie zichtbaar tussen de officiële koers en kerkordelijke bepalingen van ons kerkverband enerzijds en van de GKv anderzijds. Het reeds genoemde MVEA-besluit van de GKV-synode 2017 heeft deze problematiek zeer vergroot.

10

Intussen vormt de positie van de NGK een apart probleem. Reeds in 1998 besloot onze synode dat bijlage 8 K.O. op dit kerkverband niet langer van toepassing kon zijn. De synoden van 2013 en 2016 bevestigden dat op basis van mogelijke geschilpunten ten aanzien van ‘kinderen aan het heilig avondmaal’, ‘vrouw en ambt’ en ‘visie op en wijze van omgaan met homoseksualiteit’ bijlage 8 K.O. niet van toepassing kan zijn op de NGK. Inmiddels tekent zich echter de ontwikkeling af dat over enkele jaren de GKv en de NGK zullen fuseren tot een nieuw te vormen kerkverband. Dat wil zeggen: twee kerkverbanden met wie we tot dusver kerkordelijk op een verschillend niveau contact hebben (naar bijlage 8 resp. 8a K.O.) vormen straks één gezamenlijke gesprekspartner. Dat lijkt een vereenvoudigde situatie, maar het wordt er wat de verhouding tot onze kerken betreft juist complexer van.

15

20

25

30

35

40

Een niet onaanzienlijk deel van onze kerken kent een vorm van nauwer samenleven met één van beide of zelfs met beide genoemde kerken (zie 9.18/3 r. 3v.). En hoewel onze synodes de achterliggende jaren landelijk weinig perspectief zagen in een gezamenlijke toekomst met GKv en NGK, hebben zij de plaatselijke kerken daar wel steeds toe aangespoord. Deputaten kregen steevast de opdracht om de plaatselijke samenwerking niet alleen te stimuleren maar ook te faciliteren. Van de synode 2016 kregen deputaten bovendien de opdracht mee te onderzoeken hoe de samenwerking wordt ervaren. Zowel ten aanzien van samenwerking met de GKv als met de NGK klinken er enerzijds geluiden van dankbaarheid over de wederzijdse herkenning, ook in de prediking, terwijl anderzijds in toenemende mate moeite en spanning ervaren wordt vanwege de divergerende besluitvorming op landelijk niveau. Er zijn ook gemeenten ‘die zorg hebben omdat naar hun overtuiging de GS van de CGK te weinig oog heeft voor de problematiek binnen samenwerkingsgemeenten en door rechtser besluitvorming steeds verder opschuift en zich verwijderd van een deel van de kerken’ (9.18/35 r. 2-5). Wij zijn van mening dat dit soort geluiden geen recht doen aan wat er de afgelopen jaren gebeurd is. Niet wij zijn – naar welke richting dan ook – opgeschoven. Dit geldt wel de kerkverbanden waarmee wij intensieve contacten zijn aangegaan.

5. DOE en het probleem van de divergerende besluiten

45

In dit verband hebben wij behoefte iets te schrijven over de rol die DOE (Deputaten-Overleg Eenheid)⁴ de afgelopen jaren heeft gespeeld. Uit de stukken, uit het contact met dit overlegorgaan en ook uit de gesprekken met deputaten eenheid, hebben wij de indruk overgehouden dat juist vanuit DOE te weinig rekening is gehouden met de verwijdering

⁴ Meer informatie over DOE vindt u op de website <http://kerkelijkeneid.nl/wie-is-doe/>.

die divergerende kerkelijke besluiten teweeggebracht hebben ten aanzien van het meer ‘behoudende’ deel van onze kerken.

5 Dat is ook op te maken uit de voorgestelde wijziging in de Handreiking voor de verkiezing van ambtsdragers in een samenwerkingsgemeente. Het gaat daarbij niet alleen om een ‘technische reparatie’ (zie 9.18/48, r. 32-37), maar ook om het laten vervallen van de bepaling dat vrouwelijke leden van de gemeente geen passief kiesrecht hebben, wanneer één van de kerkverbanden waartoe de samenwerkingsgemeente behoort daarvoor niet de ruimte geeft. Stond deze zin als 3d nog wel in de regeling van 2013 (zie art. 166, lid 2, 10 Acta), deze zin staat niet meer in de voorgestelde nieuwe handreiking (zie 9.18/56-57). Wij stellen dan ook voor deze aangepaste Handreiking niet te aanvaarden.

15 Wij vinden het verder geen goede zaak dat DOE in het nieuwe model nog meer dan in het oude de verantwoordelijkheid voor het omgaan met diepgaande verschillen van inzicht omtrent leer en leven in handen van de classis legt. De wijze waarop de classis Haarlem recent is omgegaan met de appels tegen het besluit van de kerk van IJmuiden om vrouwelijke ambtsdragers te bevestigen, toont onzes inziens aan, dat dit de verwarring in onze kerken slechts vergroot⁵. Was er voorheen sprake van divergentie tussen besluiten van synoden van verschillende kerken, nu komen we in een situatie terecht waarin er 20 divergentie tussen besluiten van kerkelijke vergaderingen binnen ons eigen kerkverband optreedt.

25 Op 15 november 2019 heeft uw vergadering onze commissie verzocht hieromtrent in nauwe samenspraak met deputaten kerkorde en kerkrecht, deputaten eenheid en de preadviseur kerkrecht met een voorstel te komen. Na bedoeld overleg heeft uw commissie geconstateerd dat wat de synode in 2013 ten aanzien van het omgaan met divergerende kerkordes besloten heeft, tot dusver een begaanbare weg is geweest. Bij de aanvaarding van het DOE-reglement is destijds namelijk ook als bepaling opgenomen dat de vraag of 30 men vrouwelijke ambtsdragers zou mogen bevestigen, niet behoort tot de zaken die de kerkenraad van een samenwerkingsgemeente aan de classis mag voorleggen. Daarmee heeft de synode naar ons oordeel *toentertijd* de zaken goed geregeld.

35 De vraag of dat gezien de huidige omstandigheden en ontwikkelingen nog geldt, is een andere. De meerderheid van uw commissie is met deputaten eenheid van mening dat zowel het oude als het nieuwe model samenwerkingsovereenkomst wat betreft de daarin verwoorde oplossing voor divergerende besluiten niet volstaat. Dit omdat er in de

⁵ Bovendien vinden we dat er een verkeerd signaal uitgaat van het besluit van de classis Haarlem. In het besluit wordt de Bijbel tegenover de kerkorde gesteld op een heel gevaarlijke manier. Op deze wijze kunnen kerkenraden maar ook deputaatschappen afwijken van regels en afspraken met het argument dat er geen Bijbelse regel is overtreden. Daar komt bij: alsof betrouwbaar zijn, ‘laat uw ja ja zijn’, geen Bijbelse regel is. In dit verband verwijzen we naar de rectorale rede uit 1962, waar prof. J. Hovius sprak over de verhouding tussen de kerkorde en de belijdenis. Het volgende citaat uit paragraaf 7 is sprekend: ‘Op dit punt zal de kerk diligent moeten zijn, zal de Kerkorde niet in een petrefact ontaarden die in een sfeer van formalisme en wetticisme het leven doodt. Maar afgedacht hiervan zij de kerk op haar hoede tegen elk negeren of verkrachten van de Kerkorde. Hier heeft ieder lid, iedere ambtsdrager en elke kerkelijke vergadering een heilige verantwoordelijkheid. Het ontcrachten van de Kerkorde zal enerzijds dikwijls voortkomen uit en anderzijds onherroepelijk leiden tot de ontcracting van de Belijdenis. Anders gezegd en scherp gesteld: wie de wacht wil betrekken bij de Belijdenis moet allereerst de wacht betrekken bij de Kerkorde.’ Zie: <http://kerkrecht.nl/content/hovius-j-1962>.

toekomst hoogstwaarschijnlijk meer uitzonderingen geformuleerd dienen te worden dan alleen die over passief kiesrecht voor vrouwen, wat dan leidt tot casuïstiek. Tevens komt er dan een te grote verantwoordelijkheid bij de classis te liggen. Doordat op allerlei momenten de ene classis een andere route kan kiezen dan de andere, kan daardoor de interne eenheid van onze kerken verder onder druk komen te staan.

Deputaten kerkorde en kerkrecht staan hier anders in⁶, maar daarin gaan wij niet mee. Wij stellen u derhalve voor het nieuwe model niet te aanvaarden en ten aanzien van bestaande samenwerkingsgemeenten gebruik te blijven maken van het model dat de synode in 2013 aanvaardde. Bovendien stellen wij u voor dat samenwerkingsgemeenten die te maken hebben met divergerende kerkordes zich (weer) dienen te houden aan de minst verstreckende kerkorde.

6. Een weg uit de impasse?

De problematiek is, denken wij, duidelijk. Enerzijds leven we in een tijd van verregaande secularisatie en is het zoeken van eenheid in feite meer dan ooit geboden. Anderzijds zien we dat ook in kerken die gereformeerd heten ontwikkelingen gaande zijn, die op gespannen voet staan met de Schrift, de belijdenis en de gereformeerde traditie en die in onze optiek een gevolg zijn van het zwichten voor een postmoderne en emancipatoire tijdgeest. En wat de situatie bijzonder zorgwekkend maakt: in allerlei verbanden – plaatselijk, op classisniveau, in deputaatschappen en ook op synode(commissie)niveau – wordt duidelijk dat we als kerken intern diep verdeeld zijn over de wijze waarop de problematiek geïdentificeerd én aangepakt zou moeten worden.

Het is voor ons duidelijk dat de interne verdeeldheid zo diep gaat, dat we als synode zeer behoedzaam te werk moeten gaan, willen we door het zetten van ondoordachte (of inderhaast onkerkordelijk genomen) stappen geen scheuring forceren. Tegelijk is hetgeen onze kerken nu bedreigt van zo'n fundamenteel gehalte, dat we het ook onverantwoord zouden vinden als er van de synode geen signaal uitgaat, ook niet in de richting van kerkenraden die zijn overgegaan tot het bevestigen van vrouwelijke ambtsdragers (of dit binnenkort van plan zijn).

De ontwikkelingen die nu in gang gezet zijn voeren onze kerken volgens ons op een weg waarop de zegen van de HEERE niet kan rusten en die derhalve heilloos is. Wij achten het daarom nu de roeping van de synode deze ontwikkelingen een halt toe te roepen, opdat die zich niet als een olievlek gaan uitbreiden. Als wij namelijk wachten met het nemen van enig besluit in dezen, zal de situatie op de volgende synode ongetwijfeld onomkeerbaar blijken te zijn⁷.

⁶ Met betrekking tot lid 4c van het nieuwe voorstel samenwerkingsovereenkomst van DOE adviseren deputaten kerkorde en kerkrecht positief. Het lijkt hen een goede zaak wanneer een kerkenraad op een meerdere kerkelijke vergadering sondeert hoe de zaken liggen, wanneer men van plan is af te wijken van die kerkorde c.q. akkoord van kerkelijk samenleven. Met betrekking tot 4d adviseren deputaten om de synode voor te stellen aan DOE de suggestie te doen om 4d te lezen als: 'Wanneer de kerkenraad blijft bij een beslissing die afwijkt van de kerkorde of het besluit van één van de kerkverbanden, vraagt hij de classis c.q. de regio van het betrokken kerkverband of die vergadering de afwijking kan dragen.'

⁷ Wij zijn ons ervan bewust dat commissie 7 nog bezig is met haar opdracht ten aanzien van 'vrouw en ambt'. Wij hebben meermalen het moderamen nadrukkelijk gevraagd om de uitkomst van die opdracht door de synode te laten behandelen alvorens wij met onze voorstellen zouden komen. Het moderamen heeft het beter geacht om daaraan geen gehoor te geven, maar ons wel te verstaan

Ten aanzien van kerkenraden die volharden in hun afwijkende standpunten en in het afwijken van de kerkorde doet zich nog een ander probleem voor, namelijk dat de kerkorde momenteel niet afdoende aangeeft hoe daarmee om te gaan. Hoewel ingrijpend, zien wij geen andere mogelijkheid dan u het volgende voor te stellen.

5

I. Ten aanzien van het zoeken van eenheid

- a. Deputaten stellen in hun rapport drie oplossingsrichtingen voor (9.18/22 r. 30vv.). Omdat B en C voor ons onaanvaardbaar zijn, stellen wij u voor – met de meerderheid van deputaten – oplossingsrichting A te volgen. Met dien verstande dat met bestaande samenwerkingsgemeenten op een geestelijk en prudente wijze omgegaan moet worden, maar dat het aantal samenwerkingsgemeenten niet uitgebreid wordt.
- b. Wij stellen u voor het nieuwe model samenwerkingsovereenkomst niet te aanvaarden. Het model dat in 2013 aanvaard is, blijft op de meeste punten geldig, met uitzondering waar het de situaties betreft dat samenwerkingsgemeenten met divergerende kerkordes te maken krijgen. Dan stellen wij voor in die situaties de minst verstrekkende kerkorde te hanteren.
- c. Zoals wij er tegenaan kijken, kan bijlage 8 K.O. niet langer van toepassing zijn op de GKv en zal ten aanzien van dat kerkverband eenzelfde route gevolgd moeten worden als met de NGK gebeurd is⁸.
- d. Deputaten eenheid krijgen als opdracht mee om de lopende contacten met andere kerkverbanden te onderhouden. Gezien onze binnenkerkelijke problematiek is het niet raadzaam opdrachten te verstrekken die aan de status quo betreffende de GKv en de NGK veranderingen aanbrengen.
- e. Ten aanzien van de binnenkerkelijke diepgaande verschillen van inzicht over het gezag c.q. het verstaan van de Schrift, de prediking, de ambten en de ethiek is bezinning nodig die onmogelijk binnen het bestek van deze synode kan plaatsvinden. Daarom stellen wij voor een deputaatschap in te stellen dat zich hierop gaat bezinnen en die D.V. de GS 2022 met voorstellen dient om de eigenlijke impasse waarin we ons als kerkverband bevinden te boven te komen.

30

II. Ten aanzien van het bewaren van de eenheid

Tegelijk hebben we al aangegeven dat van deze synode wel uitspraken verwacht mogen worden die in de huidige spanningen geestelijk leiding geven aan het kerkverband.

35

Kerkenraden die zich in de afgelopen tijd bewust niet hebben gehouden aan de onder ons vigerende kerkorde moeten zo spoedig mogelijk opgeroepen worden zich van deze weg te bekeren. Zij moeten erop gewezen worden dat ze zich schuldig maken aan zonden als bedoeld in art. 79 en 80 K.O. Alleen al het niet leven naar de regel ‘laat uw ja ja zijn’ (Jak. 5:12, vgl. Mat. 5:37) is een ernstige zaak. Men kan deze kerkenraden een termijn stellen

gegeven dat wij in het beoordelen van de situatie uit dienen te gaan van de besluiten zoals die door de synodes van 1998 en 2001 zijn genomen.

⁸ De synode van 2016 sprak t.a.v. de NGK uit ‘dat ten aanzien van de gemeenten waar geen kinderen aan het heilig avondmaal worden toegelaten, waar geen vrouwelijke ambtsdragers dienen en waar de visie op en de wijze van omgaan met homoseksualiteit strookt met de uitspraken van onze generale synode, een vorm van kerkelijk samenleven naar analogie van bijlage 8A K.O. mogelijk zou moeten zijn’ (zie 9.18/11 r. 23-27). Deputaten kregen de opdracht ‘naar analogie van bijlage 8A K.O. een bijlage te ontwerpen voor de Nederlands-gereformeerde gemeenten waarvoor geldt wat in het voorgaande punt 4 is uitgesproken’ (zie 9.18/11 r. 28-30). Voor zover wij hebben kunnen nagaan is deze opdracht overigens niet uitgevoerd.

waarbinnen men belooft op zijn schreden terug te keren en naar wegen te zoeken om zich alsnog te conformeren aan wat we in de kerk met elkaar hebben afgesproken.

III. Ten aanzien van kerkenraden die in hun handelwijze volharden

- 5 Wij stellen u voor om de kerkorde op bepaalde punten te expliciteren, teneinde in de huidige problematiek te kunnen optreden. Dit betreft een uitbreiding van de artikelen 31 en 79 K.O. De overwegingen daarbij zijn de volgende:

10 Het probleem van kerkenraden die onwillig zijn besluiten van een meerdere vergadering uit te voeren, is in de literatuur bekend.⁹ Op dit moment bestaan er twee visies in de ‘oplossing’ van dit probleem. Het betreft in feite twee kerkrechtelijke scholen. De onderliggende vraag die eerst beantwoord dient te worden, is de vraag welk kerkrechtelijk beginsel prevaleert. In het gereformeerde kerkrecht is de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeente een basisbeginsel, dat nader is gestipuleerd in artikel 85 K.O.: ‘*Geen*
15 *kerk zal over andere kerken, geen ambtsdrager over andere ambtsdragers, op welke wijze ook, heersen.*’ Tegelijk is een ander basisbeginsel dat besluiten van meerdere vergaderingen voor ‘vast en bondig’ worden gehouden, tenzij wordt aangetoond dat het besluit in strijd is met Gods Woord, de belijdenis of de kerkorde. Daartoe is het recht van appel open, vastgelegd in artikel 31 K.O., en bijlage 27A (Integrale Regeling
20 Appelprocedure).

In de discussie over de mogelijkheden van classes om onwillige kerkenraden terug te roepen naar het spoor van de kerkelijke besluiten, zijn diverse voorstellen gedaan:

- 25 a. de geloofsbrieven niet meer aanvaarden van kerken die onwillig zijn om besluiten van meerdere vergaderingen uit te voeren;
b. censuur over ambtsdragers te oefenen, en eventueel een hele kerkenraad afzetten naar de artikelen 79 en 80 K.O.

30 Achter beide routes schuilt een visie op de weging van verschillende grondbeginselen van gereformeerd kerkrecht. Route a geeft het volle pond aan de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeente en het gegeven van artikel 85 K.O. Bij route b is er vooral zorg voor dat deel van de plaatselijke gemeente dat de kerkenraad niet steunt in zijn onwilligheid om besluiten van meerdere vergaderingen uit te voeren.

35 Over beide routes bestaat onduidelijkheid omdat strikt naar de letter van de kerkorde genomen deze routes niet zijn uitgewerkt¹⁰. Over de geloofsbrieven staat nergens de mogelijkheid geformuleerd om deze niet meer te aanvaarden, hoewel deze route in de literatuur wel wordt genoemd.¹¹ Het afzetten van een hele kerkenraad via de artikelen 79 en 80 is alleen mogelijk door de interpretatie van artikel 30 behoorlijk op te rekken. De
40 afzetting van een predikant behoort tot de bevoegdheden van de classis; afzetting van ouderlingen en diakenen dient te geschieden door een kerkenraad zelf, in verenigde vergadering met een naburige kerkenraad.

⁹ zie bijv. Joh. Jansen, *De bevoegdheid der meerdere vergaderingen*, 1924, blz. 51-53 (en verder). Zie een overzicht bij M. Golverdingen, (<http://www.kerkrecht.nl/content/golverdingen-m-2001>).

¹⁰ Er is in onze kerken wel sprake van een precedent, namelijk de ontheffing uit het ambt van de kerkenraad van Zeewolde in 2001.

¹¹ zie Joh. Jansen, *De bevoegdheid der meerdere vergaderingen*, 1924, blz. 53; H. Bouwman, *Gereformeerd Kerkrecht II*, blz. 67; S. Greijdanus, *Over Gereformeerd Kerkecht*, z.j., blz. 184.

In het geval van een samenwerkingsgemeente is deze route alleen mogelijk ten aanzien van het christelijk-gereformeerde deel van de kerkenraad. Bovendien is door de aanvaarding van het DOE-reglement door de GS van 2013 de route via art. 79 en 80 een problematische geworden. Die kan in het geval van samenwerkingsgemeenten alleen gegaan worden in samenwerking met de meerdere vergaderingen van GKv en/of NGK.

Kortom: helaas zijn we als kerken in een situatie beland, waarin de kerkorde feitelijk niet voorziet en er in de geest van de kerkorde verder gehandeld zal moeten worden. Van de drie ‘oplossingsrichtingen’ die deputaten eenheid aan de synode hebben voorgelegd, vraagt oplossingrichting A (onverkort vasthouden aan CGK-besluiten) – die wij voorstaan – om explicitering van de kerkorde. Dat geldt zowel voor het geval de weg van de lastbrieven wordt gegaan, als voor het geval de classis de artikelen 79 en 80 wil inzetten. Daarom volgen hieronder enkele voorstellen om de tekst van de kerkorde aan te passen.

15 ***Voorstel aanpassing artikel 31 K.O.***

In dit voorstel gaat het om een uitbreiding van artikel 31 met de onderstaande vetgedrukte tekst. De strekking van deze aanpassing is als volgt:

1. Het laat de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeente zoveel als mogelijk intact.
2. Het geeft de classis evenwel de mogelijkheid om duidelijk te maken dat een onwillige kerkenraad de band met de zusterkerken onder onaanvaardbare druk zet.
3. Het geeft de mogelijkheid om niet zonder meer direct de band te verbreken, maar eerst op te schorten, in de hoop dat de kerkenraad alsnog overgaat tot uitvoering van besluiten van de meerdere vergadering.
4. Door de verwijzing naar de artikelen 38 en 39 zal de classis oog moeten hebben voor dat deel van de gemeente, dat zich wél wil voegen naar de besluiten van de meerdere vergadering.

Deze aanvulling is een ingrijpende, maar in deze explicitering ligt wel de borging dat deze route juridisch ook eventueel houdbaar zal blijken te zijn voor de burgerlijke rechter. De tekst van artikel 31 wordt dan als volgt:

Artikel 31 – Recht van appel

De besluiten van de vergaderingen worden genomen na gemeenschappelijk overleg en zo mogelijk met eenparige stemmen. Wat bij meerderheid van stemmen uitgesproken is, zal voor vast en bondig worden gehouden, tenzij bewezen wordt, dat dit in strijd is met het Woord van God, de belijdenis of de kerkorde of dat de kerkelijke vergadering in redelijkheid niet tot het besluit heeft kunnen komen.'

Wanneer iemand van mening is, dat hij door het besluit van een mindere vergadering bezwaard is, kan hij zich op een meerdere vergadering beroepen. Hij dient dan te bewijzen dat het bedoelde besluit in strijd is met de Heilige Schrift, de belijdenis van de kerk en/of de aanvaarde kerkorde.

Onverminderd het recht van appel zoals hierboven omschreven is, heeft ieder het recht om, wanneer hij door het besluit van een kerkelijke vergadering bezwaard is, zijn bezwaren in te dienen bij de eerstvolgende gelijksoortige vergadering. Voor de indiening van een dergelijk bezwaar, verzoek tot revisie genaamd, dienen de volgende regels:

1. bij indiening bij de generale synode dient het op dezelfde wijze met redenen omkleed te zijn als een appel of dient het anderszins een element te bevatten dat bij het doen van de uitspraak buiten beschouwing was gebleven of onvoldoende was overwogen;
2. bij indiening bij een andere kerkelijke vergadering dient het een element te bevatten dat bij het doen van de uitspraak buiten beschouwing was gebleven of onvoldoende was overwogen.

Wanneer een kerkenraad onwillig is besluiten van een meerdere vergadering ten aanzien van de leer, de orde en de tucht, uit te voeren, zal de meerdere vergadering de band met de plaatselijke kerk opschorten door de geloofsbrieven tijdelijk niet te aanvaarden en de afgevaardigden van de plaatselijke kerk slechts als waarnemer op de meerdere vergadering toe te laten. Bij volharding in onwilligheid om de besluiten van de meerdere vergadering uit te voeren, zal de meerdere vergadering de band met de kerkenraad definitief verbreken. De classis dient vervolgens te handelen overeenkomstig artikel 38 of 39 van de kerkorde.

10 ***Voorstel aanpassing artikel 79 K.O.***

In dit voorstel gaat het om een uitbreiding van artikel 79 met de onderstaande vetgedrukte tekst. De strekking van deze aanpassing is als volgt:

1. Het beschermt de plaatselijke gemeente tegen een kerkenraad die in zonde handelt doordat kerkelijke besluiten volhardend genegeerd worden.
- 15 2. Het bewaart (een deel van) de plaatselijke gemeente voor het geheel van het kerkverband.
3. Het geeft de classis de mogelijkheid om in een bijzondere situatie, zoals die van woordbreuk en meened, ook ouderlingen en diakenen af te zetten. De tekst van artikel 79 wordt dan als volgt:

20

Artikel 79 – Censuur over ambtsdragers

Wanneer dienaren des Woords, ouderlingen of diakenen een openbare grove zonde bedrijven, zullen ouderlingen en diakenen na voorafgaand onderzoek terstond uit hun ambt gezet worden door de kerkenraden van de plaatselijke en dichtstbijgelegen gemeente. De dienaren des Woords zullen in zo'n geval geschorst worden, waarna de classis met advies van de deputaten naar art. 49 K.O. beoordeelt of zij afgezet dienen te worden.

25

Wanneer een kerkenraad zich als collectief schuldig maakt aan een openbare grove zonde, zal hij na voorafgaand onderzoek en na advies van de deputaten naar art. 49 door de classis worden afgezet. De classis dient vervolgens te handelen overeenkomstig artikel 38 of 39 van de kerkorde.

30

7. Voorstellen tot besluit

De generale synode besluit:

35

1. deputaten op te dragen de lopende contacten met de GKv en NGK te onderhouden en daarbij de status quo rond de samenwerkingsgemeenten, met uitzondering van de onkerkordelijke besluiten, te respecteren;
2. het nieuwe DOE-model samenwerkingsovereenkomst voor samenwerkingsgemeentes niet te aanvaarden;
3. ten aanzien van bestaande samenwerkingsgemeenten in het omgaan met divergerende kerkordes de minst verstreckende kerkorde te hanteren;
- 40 4. de aangepaste Handreiking voor de verkiezing van ambtsdragers in een samenwerkingsgemeente niet te aanvaarden;
5. ten aanzien van de GKv uit te spreken dat het contact met deze kerken voortaan onderhouden wordt naar analogie van bijlage 8A K.O.;
- 45 6. deputaten op te dragen naar analogie van bijlage 8A K.O. een bijlage te ontwerpen voor de GKv;
7. deputaten op te dragen naar analogie van bijlage 8A K.O. alsnog een bijlage te ontwerpen voor de NGK;
8. aan art. 31 K.O. de volgende tekst toe te voegen: Wanneer een kerkenraad onwillig is besluiten van een meerdere vergadering ten aanzien van de leer, de orde en de tucht, uit

50

- te voeren, zal de meerdere vergadering de band met de plaatselijke kerk opschorten door de geloofsbriefen tijdelijk niet te aanvaarden en de afgevaardigden van de plaatselijke kerk slechts als waarnemer op de meerdere vergadering toe te laten. Bij volharding in onwilligheid om de besluiten van de meerdere vergadering uit te voeren,
- 5 zal de meerdere vergadering de band met de kerkenraad definitief verbreken. De classis dient vervolgens te handelen overeenkomstig artikel 38 of 39 van de kerkorde;
9. aan art. 79 K.O. de volgende tekst toe te voegen: Wanneer een kerkenraad zich als collectief schuldig maakt aan een openbare grove zonde, zal hij na voorafgaand onderzoek en na advies van deputaten naar art. 49 door de classis worden afgezet. De
- 10 classis dient vervolgens te handelen overeenkomstig artikel 38 of 39 van de kerkorde;
10. een deputaatschap in te stellen dat zich gaat bezinnen op de diepgaande, binnenkerkelijke verschillen t.a.v. het gezag c.q. het verstaan van de Schrift, de prediking, de ambten en de ethiek en op de generale synode van 2022 met voorstellen
- 15 komt om de eigenlijke impasse waarin we ons als kerkverband bevinden te boven te komen.

H.K. Sok, samenroeper

A. van der Zwan, rapporteur

P. van Vugt

20 A.J. van der Wekken